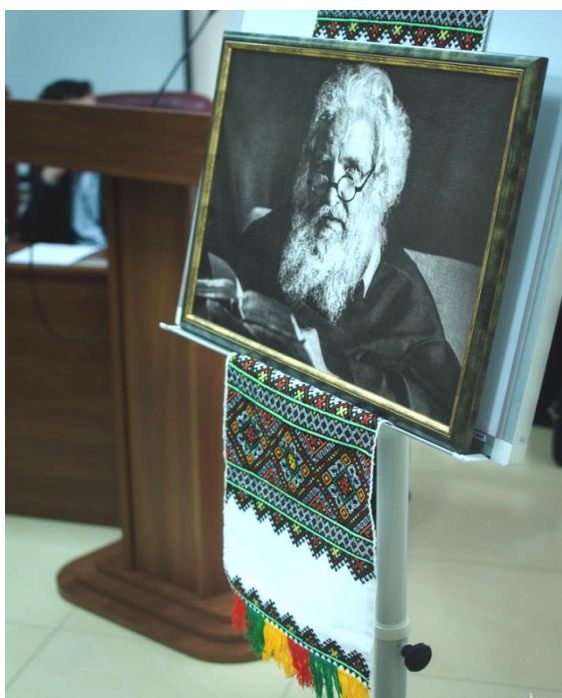

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ В РЕЛІГІЙНО-ЦЕРКОВНОМУ І ГРОМАДСЬКО-КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ

Всеукраїнська науково-практична конференція
до 150-річчя від дня народження,
(м. Івано-Франківськ, 26 листопада 2015 р.)

Актуальність досліджень диктує час. Доба сьогодення, попри свої виразні позитиви і можливості (інтелектуального розвитку, ідеологічного плюралізму, національної і соціальної свободи, мультикультурності, пізнання світу тощо), містить і характерні виклики. Дуже симптоматичною у цьому контексті видається реакція Глави Української Греко-католицької церкви – Преосвященного Святослава Шевчука у справі змін до Конституції України, про що ведуться розмови нині в українському громадському просторі. 16 липня 2015 р. Блаженніший Святослав звернувся листом до Голови Верховної Ради України, голови Конституційної комісії Володимира Гройсмана, у якому із жалем констатував, що майже всі пропозиції змін до Конституції України, які висловила Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій від 12 червня 2015 р. та представила їх на робочих засіданнях робочої групи, були відхилені. Блаженніший Святослав Шевчук наголосив на необхідності врахування за-

сад самотності й традиційних для українських громадян принципів людських взаємовідносин.

Уважаємо, що в цьому контексті звернення до історичної спадщини видатних українських релігійно-церковних діячів має особливе значення. Не лише їхні погляди, а й, що важливо, їхнє життя слугуватиме прикладом, мусить бути своєрідним компасом життєдіяльності. Тут на окремому рахунку особа митрополита Греко-католицької церкви Андрея Шептицького. Можна із впевненістю відзначити, що “із Шептицького” можна черпати усе необхідне, митрополит і на початку XXI ст. залишається актуальним, а його твори затребувані. Адже не буде перебільшенням твердити, що однією з найхарактерніших ментальних рис українського суспільства була релігійність, а традиція Церкви була глибоко вкорінена у свідомості минулих поколінь.

Вочевидь, вплив українського Мойсея, подвижника християнської віри, Велетня духу, праведника митрополита Андрея Шептицького на формування релігійності галицьких українців австрійської та польської доби був визначальним. Практично не було такої суспільної царини, громадської ділянки, яка б не зазнала благодатного патронату митрополита. Адже Андрей Шептицький – не лише релігійно-церковний, а й суспільно-політичний, громадсько-культурний, просвітницький діяч. А найголовніше – священнослужитель був провідником свого народу в час лихоліть та випробувань.

Вирішальне значення для формування світогляду, становлення священнослужителя мало походження, родинне середовище, зустрічі зі знаковими людьми, домашня освіта та виховання. Народився майбутній митрополит 29 липня 1865 р. у с. Прилбичі (нині – Яворівський район Львівської області) у родині графа Івана та графині Софії з родини Фредрів Шептицьких. Шептицькі, як відомо, – одна з найдавніших українських боярських родин. З кінця XVII ст. священнича династія Шептицьких дала цілу плеяду церковних ієрархів Греко-католицької та Римо-католицької церков.

Родина Шептицьких беззастережно дотримувалася традиції. У подружжя Івана та Софії Шептицьких було семеро синів. Двоє найстарших, Степан і Юрій, померли у дитячому та юнацькому віці, наймолодший син Лев був розстріляний НКВД у 1939 р., а Олександр загинув від куль гестапо у 1941 р. Син Казимир, що став успішним адвокатом, у віці 43-х років залишив світську кар'єру і став монахом студитом, відомим під церковним ім'ям Климентій. Станіслав Шептицький згодом став генералом польської армії. Відомо, що майбутній митрополит при хрещенні отримав імена Роман-Марія-Олександр.

Про ранні роки життя митрополита відомо з книги-спогадів його матері – Софії Шептицької. Зокрема вона зазначає, що в дитинстві Роман вирізнявся сумірною вдачею, любов'ю до молитви, зокрема молитви на вервиці. Першу освіту Роман (майбутній митрополит) здобув удома. Згодом розпочав навчання в гімназії Св. Анни у місті Кракові, на правничих студіях в університеті, у Вроцлаві, здобув науковий ступінь доктора права. Господь щедро обдарував Романа, заклавши значний духовно-освітній фундамент його життя.

Роман Шептицький, отримавши чудову освіту, маючи перспективу світської кар'єри, вибрав шлях священика-целєбса. Відмовившись від слави та матеріального благополуччя, у 1888 р. він склав перші чернечі обіти і прийняв ім'я Андрей, а чотири роки поспіль – вічні обіти у Кристинопільському монастирі. Невдовзі він стає монахом Добромільського монастиря Чину св. Василя Великого, а у 1892 р. єпископ Юліан Пелеш висвятив його на священика. Лише велика і справжня любов до Бога могли зробити у його житті такий характерний і вирішальний вибір.

Із повнотою серця молодий тридцятичотирилітній станиславівський єпископ (17 вересня 1899 р. відбулася його єпископська хіротонія) узявся за пасторальну та громадську роботу. За час єпископства у Станиславівській єпархії Андрей Шептицький написав до вірних низку послань, серед яких відомі: “Християнська родина” (до духовенства та вірних), “До моїх любих гуцулів” (гуцульським говором), “На грані двох віків” (до духовенства та вірних) та багато інших. Ставши митрополитом (інтронізація відбулася 12 січня 1901 р. у соборі св. Юра у Львові), А. Шептицький першим із вищих ієрархів Греко-католицької церкви почав використовувати народну мову в спілкуванні з вірними. У 1901 р. священнослужитель заснував монастир Студійського правила, а у 1913 р. запросив до Галичини чин Редemptористів, які прийняли східний обряд і створили свою гілку.

Митрополит щедро підтримував діяльність українських культурно-просвітницьких товариств та організацій: “Просвіту”, “Рідну школу”, “Сільський господар”. Підтримував ієрарх й українську економічну діяльність, сприяв відкриттю українських кооперативів. Митрополит часто відправляв найздібніших українських студентів до університетів Рима, Інсбрука, до Августінеуму у Відні. 1923 р. при Львівській семінарії було засновано Українське богословське наукове товариство, яке було покликане розвивати українське богослов'я. А в 1929 р. постала Львівська богословська академія, яка стала центром вищих студій для греко-католиків. Богословські навчальні заклади готували сотні священиків, які ставали не лише пастирями, а й громадсько-культурними діячами. Митрополит дійсно з ревністю пас Божі ягнята.

Будучи одним із найбагатших людей Галичини, митрополит Андрей щедро спонсорував українські культурно-просвітницькі товариства, надавав стипендії молодим митцям, був знаним галицьким меценатом (для єпархіальної бібліотеки в Станиславові передав 4 тисячі книг з особистої бібліотеки), створював сиротинці. Владика подбав також, щоб австрійський уряд виділив земельну ділянку та 300 тис. корон для побудови єпархіальної семінарії у Станиславові, створював численні церковні та гуманітарні фундації. У 1905 р. священнослужитель заснував Національний музей у Львові і придбав для нього велику кількість експонатів. Завдяки піклуванню А. Шептицького у музеї зібрано одну з найбільших у Європі збірок іконопису.

В умовах лихоліть Другої світової війни митрополит Андрей Шептицький звертався з протестом щодо нищення єврейського населення у Галичині до райхсфюрера СС Гімmlера. У серпні 1942 р. ієрарх написав листа до Папи Пія XII, у якому нацистський режим назвав “системою брехні та обману”. За згодою А. Шептицького значна кількість євреїв переховувалась у греко-католицьких монастирях і навіть у митрополичій резиденції. У листопаді 1942 р. А. Шептицький написав послання “Не убий”, в якому містилися заклики до примирення

українського суспільства, засуджувалися політичні вбивства, містилися застереження про відлучення від церкви організаторів і виконавців таких злочинів. Одним з останніх творів митрополита був твір “Як будувати рідну хату”, що став своєрідним заповітом для українців.

1 листопада 1944 р. українського Мойсея не стало. Усе життя митрополита – то жертвенне служіння Україні і Українській Церкві. Митрополит з честю та гідністю виконував місію Духовного поводиря українського народу.

Нині в умовах характерного космополітизму та відчутної глобалізації ми шукаємо справжнього несурогатного патріотизму. Таким патріотом був А. Шептицький.

З метою збереження історичної пам’яті про релігійного діяча, належного відзначення ювілею священнослужителя Інститут історії Церкви Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого разом з кафедрою історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за підтримки Івано-Франківського Архієпархіального управління УГКЦ, кафедри

релігієзнавства, теології і культурології філософського факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України 26 листопада 2015 р. провели всеукраїнську науково-практичну конференцію. Співголовами конференції виступили Архієпископ і Митрополит Івано-Франківський УГКЦ, Великий Канцлер Івано-Франківського богословського

університету імені св. Івана Золотоустого, доктор теології, професор кафедри богослов’я Кир Володимир Війтишин і ректор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор політичних наук, професор Ігор Євгенович Цепенда. До організаційного комітету конференції увійшли: ректор Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого, доктор східного канонічного права, професор і завідувач кафедри східного канонічного права Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого о. д-р Олександр Левицький; доктор історичних наук, доктор філософії, професор, академік Академії наук Вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки, завідувач кафедри етнології і археології, директор Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Микола Васильович Кугутяк; доктор теології, віце-ректор з наукової роботи Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого, професор кафедри богослов’я о. д-р Ричард Горбань; доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Ігор Ярославович Райківський; завідувач кафедри релігієзнавства, теології і

культурології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. професор Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого доктор богослов'я (теології), доктор філософських наук, професор. о. д-р Святослав Романович Кияк; кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Андрій Зиновійович Королько; кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, викладач і директор Інституту історії Церкви Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого Олег Ігорович Єгрешій, що виступив модератором конференції; магістр історії, науковий співробітник Інституту історії Церкви Івано-Франківського богословського університету імені св. Івана Золотоустого Руслан Іванович Делятинський (відповідальний секретар конференції); директор Державного архіву Івано-Франківської області, кандидат історичних наук Ігор Іванович Гриник та ін.

Під час роботи пленарного засідання конференції заступник начальника відділу використання інформації документів Державного архіву Івано-Франківської області Любов Михайлівна Соловка представила пересувну виставку “Митрополит Андрей Шептицький – Мойсей українського народу”, підготовлену Державним архівом Івано-Франківської області спільно з парафією святих Кирила і Методія с. Крихівці Івано-Франківської архієпархії УГКЦ. Директор видавництва “Манускрипт-Львів”, красналиця Петро Андрійович Мелень презентував книжку “Блажен той муж”, присвячену 150-річчю від дня народження митрополита Андрея Шептицького.

Учасниками конференції виступило понад 70 науковців з Києва, Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Дрогобича, Житомира, Ніжина, Бердянська, серед яких 14 докторів і 38 кандидатів наук різних профілів. Крім того, до роботи конференції було залучено священнослужителів, учителів, аспірантську та студентську молодь обох навчальних закладів.

Науковці працювали у п'ятьох секціях: “Митрополит Андрей Шептицький – великий праведник України”; “Роль Греко-католицької церкви в українському національному відродженні (XIX – перша половина XX ст.)”; “Греко-католицьке духовництво в підпіллі та еміграції”; “Українська Греко-католицька церква перед викликами XXI ст.”; “Постать митрополита Андрея Шептицького в українській літературі та мистецтві”.

Вітчизняні науковці торкалися різномірних граней діяльності як Української греко-католицької церкви, так і митрополита А. Шептицького зокрема. Було заслухано доповіді про архіпастирську діяльність митрополита А. Шептицького, його суспільно-політичні погляди,

розкрито добродійну діяльність священнослужителя, його вплив на формування національно свідомої молоді, філософії національної ідеї у поглядах митрополита, з'ясовано екуменічну місію А. Шептицького. В ході роботи конференції дано оцінку сучасної вітчизняної історіографії щодо постаті митрополита, питанню державного будівництва у творчій спадщині ієрарха, особі митрополита в сучасній українській літературі і мистецтві, феномену полікультуризму у працях митрополита, ціннісним орієнтирам духовної спадщини А. Шептицького, ролі священнослужителя в розвитку галицького іконопису кінця XIX – початку XX ст. тощо.

У ході підсумкової дискусії науковці дійшли висновку, що в сучасних умовах розвитку масової культури, доволі приблизних знань широкого українського суспільства про діяльність митрополита необхідно шукати нових методів популяризації ієрарха шляхом видання не лише наукової, а й науково-популярної та популярної літератури, присвяченої життю і діяльності священнослужителя. На думку науковців, необхідно удосконалювати та розширювати методи наближення особи митрополита до широкої української громадськості, адаптовувати твори митрополита Андрея до повсякденного життя українців початку XXI ст.

Олег ЄГРЕШІЙ,

доцент кафедри історії України

Інституту історії, політології і міжнародних відносин

¹ Шевчук С. Зміни до Конституції загрожують інституту сім'ї в Україні / Святослав Шевчук. – Режим доступу : <http://www.credo-ua.org/2015/07/138202>.

² Шептицька С. Молодість і покликання о. Романа Андрея Шептицького / Софія з Фредрів Шептицька. – Львів : Свічадо, 2009. – 192 с.

³ Маринович М. Митрополит Шептицький і євреї / М. Маринович // Ковчег : науковий збірник з церковної історії. Чис. 7 / відп. ред. Олег Турій. – Львів : Вид-во Укр. катол. ун-ту, 2015. – С. 269–276.